

Εφαρμογή Ενεργητικών Τεχνικών Μάθησης στην Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ασκήσεις με μικροδιδασκαλία

Γεωργοβρεττάκου Σταματίνα

Φιλολόγος, Θεολόγος

Med Παιδαγωγική Ψυχολογία- Med Εκπαίδευση Ενηλίκων

gbtmatina@yahoo.gr

Βίντου Αουρέλα

Φιλολόγος,

Med Παιδαγωγική Ψυχολογία Med Εκπαίδευση Ενηλίκων

a.vintou@outlook.com.gr

Περίληψη

Η μαθησιακή προσέγγιση που θα υιοθετήσει ο κάθε εκπαιδευτής εξαρτάται από πολλούς παράγοντες που πρέπει να λάβει υπόψη του. Τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη των ενεργητικών μορφών διδασκαλίας ως πιο αποτελεσματικών, όμως αυτό δεν αποτελεί πανάκεια. Είναι απαραίτητο για τη διδασκαλία, ο εκπαιδευτής να γνωρίζει πώς θα τις χειριστεί και να είναι ικανός να εντοπίσει ποια είναι η κατάλληλη για να πετύχει τους στόχους που έχει θέσει.

Γίνεται αναφορά στους ρόλους που συναντά ένας εκπαιδευτής σε μία ομάδα μάθησης και επιχειρείται να παρουσιαστεί το θέμα αυτό σε μία μικροδιδασκαλία 15 λεπτών. Έχουν επιλεγεί ενεργητικές μορφές μάθησης ως οι ιδανικότερες για να επιτευχθούν οι συγκεκριμένοι στόχοι σε μία ομάδα ενηλίκων.

Λέξειςκλειδιά:εκπαίδευση ενηλίκων, ενεργητικές τεχνικές, μικροδιδασκαλία

Σχεδιάζοντας μία μικροδιδασκαλία

«Οι ρόλοι μέσα στη ομάδα»

Οι ομάδες μάθησης είναι συνήθως ανομοιογενείς κυρίως ως προς τις προσωπικότητες των μελών. Κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας αναδύονται ποικίλοι ρόλοι που ο κάθε εκπαιδευτής τους ερμηνεύει από διαφορετική σκοπιά. Ρόλος θεωρείται «ένα πρότυπο ή τύπος συμπεριφοράς που αναπτύσσεται υπό την επίδραση ενός σημαντικού προσώπου του περιβάλλοντος ενός ατόμου» (Μάνος, 1987: 246). Παράλληλα, ένα μέλος μπορεί να παίξει διάφορους ρόλους ανάλογα με τις συνθήκες που θα υπάρξουν και τα ερεθίσματα που θα λάβει (Rogers, 1999). Υπάρχουν πολλοί κατάλογοι που κατηγοριοποιούν τους ρόλους των ενηλίκων τους οποίους συναντά κανείς σε μία ομάδα. Σίγουρα μια τέτοια απαρίθμηση δεν είναι ποτέ πλήρης και αρκετή. Σύμφωνα με την Courau (2000) οι χαρακτήρες που συναντάει ένας εκπαιδευτής ενηλίκων είναι ο σιωπηλός, ο παντογνώστης, ο προβοκάτορας, ο επιθετικός, ο σωτήρας της ομάδας, ο αντιπολιτευόμενος, ο λεπτολόγος κ.λπ. Κάποιοι ρόλοι ενδέχεται να είναι αξιοποιήσιμοι και λειτουργικοί σε αντίθεση με άλλους που δημιουργούν εμπόδια στη μαθησιακή διαδικασία. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι και από τους δυσλειτουργικούς ρόλους δεν μπορούμε να συναγάγουμε συμπεράσματα που θα διαφωτίσουν τον εκπαιδευτή για τα συναισθήματα της ομάδας, για τις τεχνικές που επέλεξε και γενικώς για την όλη μαθησιακή πορεία. Είναι αναγκαίο λοιπόν οι εκπαιδευτές ενηλίκων να γνωρίζουν τη χρησιμότητα των ρόλων σε μία ομάδα, να είναι ικανοί να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά τους και να κατανοούν τα αίτια της συμπεριφοράς τους, τα οποία ευθύνονται για την ανάδυσή τους μέσα στην ομάδα.

Εφαρμογή ενεργητικών τεχνικών

Στην μικροδιδασκαλία που ακολουθεί επιχειρείται να παρουσιαστούν ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές με θέμα « Οι ρόλοι μέσα στην ομάδα» Απευθυνόμαστε σε μία ομάδα δέκα εκπαιδευτών που τα μέλη της έχουν ήδη γνωριστεί μεταξύ τους και η ενότητα που παρακολουθούν αφορά τη δυναμική της ομάδας. Επίσης, έχουν εξοικειωθεί με τις ομαδοσυνεργατικές μεθόδους και τις βιωματικές ασκήσεις. Σκοπός της μικροδιδασκαλίας είναι να προσεγγίσουν τους ρόλους που υπάρχουν μέσα σε μία ομάδα.

Στο πρώτο στάδιο, στην καταγραφή των ρόλων, προτείνεται η τεχνική του καταιγισμού ιδεών. Για 3'οι συμμετέχοντες καλούνται να απαντήσουν στην ερώτηση του εκπαιδευτή: «Ποιους ρόλους διακρίνετε σε μια ομάδα εκπαιδευομένων;». Όλες οι απαντήσεις καταγράφονται στον πίνακα από τον εκπαιδευτή και ομαδοποιούνται. Στο τέλος έχει δημιουργηθεί ένας κατάλογος με τους ρόλους που υπάρχουν σε μία ομάδα και δύο στήλες που θα συμπληρωθούν με την επόμενη τεχνική. Στόχος σε επίπεδο γνώσεων είναι να γνωρίσουν και να καταλάβουν ότι οι ομάδες που θα κληθούν να διδάξουν δεν είναι ομοιογενείς σε επίπεδο χαρακτήρων. Για να απαντήσουν στο ερώτημα αυτό είναι πιθανό να ανατρέξουν σε ομάδες που συμμετείχαν οι ίδιοι ως εκπαιδευόμενοι ή εκπαιδευτές. Συνεπώς επιδιώκουμε να αναγνωρίσουν τους ρόλους, να τους ονοματίσουν και να τους απαριθμήσουν. Επιλέχθηκε αυτή η τεχνική διότι τη δεδομένη στιγμή η ποσότητα των ιδεών είναι πιο σημαντική από την ποιότητα (Bergevin, οπ. αν. στο Jarvis, 2004). Όλες οι απόψεις γίνονται δεκτές χωρίς επικρίσεις. Με τον τρόπο αυτό οι συμμετέχοντες λειτουργούν αυθόρμητα και συμβάλλουν όλοι στον εμπλουτισμό του καταλόγου. Ο ρυθμός της τεχνικής αυτής είναι γρήγορος, πράγμα που μας διευκολύνει ιδιαίτερα σε μία μικροδιδασκαλία δεκαπέντε λεπτών που χρειαζόμαστε να εισάγουμε τους εκπαιδευόμενους άμεσα στο θέμα της διδασκαλίας (Κόκκος, 2005).

Στο επόμενο στάδιο ο εκπαιδευτής χωρίζει τα άτομα σε δύο ομάδες των 5. Οι δύο ομάδες εργασίας θα αναλάβουν να φέρουν εις πέρας μία διαφορετική άσκηση. Ο εκπαιδευτής μοιράζει στην πρώτη ομάδα χαρτάκια που αναγράφουν ένα χαρακτηριστικό κάποιου ρόλου.

Στη δεύτερη ομάδα μοιράζει χαρτάκια που αναγράφουν έναν λόγο που ένας ρόλος αποτελεί εμπόδιο ή συμβάλει στην επικοινωνία και συνεργασία της ομάδας. Σηκώνεται ένας εκπρόσωπος κάθε ομάδας στον πίνακα και χρησιμοποιώντας μαγνητάκια κολλάει το κάθε χαρτάκι δίπλα στο ρόλο που θεωρεί ότι ταιριάζει. Η επιλογή εφαρμόζεται από την ομάδα που συζητάει και καθοδηγεί φωναχτά τον εκπρόσωπό της. Ο εκπαιδευτής ξεκινάει το χρονόμετρο και ενημερώνει ότι η διαδικασία θα διαρκέσει 5'. Στόχος σε επίπεδο ικανοτήτων είναι να ενεργοποιηθεί όλη η ομάδα, να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους, την παρατηρητικότητα τους και να ελέγξουν αν μπορούν να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά των ρόλων αλλά και να εντοπίσουν τη θετική ή αρνητική επίδρασή τους στην ομάδα. Επιλέχθηκε η εργασία σε ομάδες διότι με τον τρόπο αυτό υλοποιείται μια ανοιχτή συζήτηση στα πλαίσια της κάθε ομάδας, βοηθάει στο δέσιμό της και μπορεί να συνδυαστεί με αρκετές ασκήσεις. Με την τεχνική αυτή είναι πιο πιθανό να επιτευχθούν οι στόχοι σε επίπεδο ικανοτήτων, ενισχύεται η κριτική σκέψη και η συνεργατικότητα. Επίσης, στην περίπτωση αυτή εξοικονομείται πολύτιμος χρόνος αφού οι δύο ομάδες επεξεργάζονται διαφορετικά θέματα (Τσιμπουκλή & Φίλλιπς, 2010).

Στη συνέχεια περνάμε στην επόμενη φάση που είναι η ολομέλεια. Όλοι οι συμμετέχοντες βρίσκονται στις θέσεις τους και επεξεργάζονται τον πίνακα που έχει προκύψει (βλ. παράρτημα Πίνακα 1). Ακολουθεί συζήτηση που κατευθύνει ο εκπαιδευτής με ερωτήματα σχετικά με την τοποθέτηση των χαρακτηριστικών. Εκφράζονται προβληματισμοί, διαφωνίες ή διορθώσεις. Μπορούν να πραγματοποιηθούν αλλαγές μέχρι ο πίνακας να είναι αποδεκτός από όλους. Η διαδικασία αυτή αναμένεται να διαρκέσει 7'. Σε επίπεδο στάσεων η τεχνική αυτή επιδιώκει τον αναστοχασμό και την επεξεργασία και του θέματος της άλλης ομάδας. Να αισθανθούν ότι πλέον είναι ικανοί να αναγνωρίζουν τους ρόλους, αλλά και να απομυθοποιήσουν τα στερεότυπα που τους ακολουθούν. Επιλέχθηκε η τεχνική της κατευθυνόμενης συζήτησης διότι διερευνώνται οι ιδέες που προτάθηκαν, καλούνται οι συμμετέχοντες να επιχειρηματολογήσουν για να ενισχύσουν την άποψή τους ή να διαπιστώσουν ότι χρειάζεται να την αναδιατυπώσουν. Ο εκπαιδευτής με τις κατάλληλες ερωτήσεις θα μπορέσει να εκμαιεύσει τις απόψεις των εκπαιδευομένων και να οριοθετήσει τη συζήτηση ώστε να μην υπάρχουν παρεκκλίσεις.

Συμπεράσματα

Οι μαθησιακές ομάδες ενηλίκων είναι δυναμικές ομάδες που αποτελούνται από άτομα που έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και υποκινούνται από συγκεκριμένους στόχους και κίνητρα. Ένας εκπαιδευτής λοιπόν, χρειάζεται να λειτουργήσει με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της ομάδας μέσα από τις κατάλληλες εκπαιδευτικές τεχνικές που θα επιλέξει, τις σχέσεις που θα αναπτυχθούν, το κλίμα που θα διαμορφώσει κτλ. Στην εκπαίδευση ενηλίκων οι στόχοι επιτυγχάνονται με την αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων, την ανταλλαγή ιδεών, την δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και ασφάλειας. Για όλα τα παραπάνω σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η εναρκτήρια συνάντηση που ουσιαστικά θα δώσει τις κατευθυντήριες γραμμές για την πορεία του προγράμματος. Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού της πρώτης συνάντησης ο εκπαιδευτής πρέπει να λάβει υπόψη του όλες τις παραμέτρους γιατί αποτελεί την πρώτη γνωριμία με τον εκπαιδευτή, το πρόγραμμα και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας.

Ένας εκπαιδευτής θα πρέπει να έχει αναπτύξει τις κατάλληλες δεξιότητες ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις προκλήσεις της διδασκαλίας. Να αναβαθμίζει συνεχώς τα εκπαιδευτικά εργαλεία και τις μεθόδους που χρησιμοποιεί αλλά και να γνωρίζει τα όρια του ρόλου του. Σε αυτό θα βοηθήσει ιδιαίτερα η συνεχής επιμόρφωση και η εμπειρία σε εκπαιδευτικές ομάδες ώστε να εντοπίζει τους ρόλους που έχει κάθε φορά στην ομάδα του, να αφογκράζεται τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους και να επιλέγει την κατάλληλη τεχνική διδασκαλίας κάθε φορά. Οι ενεργητικές τεχνικές όπως παρατηρήσαμε στην παρούσα εργασία έχουν πολλές δυνατότητες και είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικές αρκεί οι εκπαιδευτές να τις

χρησιμοποιούν σωστά. Οι ενεργητικές τεχνικές αναπτύσσουν την κριτική ικανότητα, προωθούν τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση αλλά και τη μάθηση μέσω της πράξης. Αξιοποιούνται οι εμπειρίες των συμμετεχόντων και διαμορφώνεται ένα μαθησιακό κλίμα επικοινωνίας. Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι ένας σωστά εκπαιδευμένος εκπαιδευτής που γνωρίζει το ρόλο του αλλά και την ομάδα του αποτελεί το κλειδί για μια επιτυχημένη μαθησιακή διαδικασία αφού θα επιλέξει την κατάλληλη μέθοδο διδασκαλίας κάθε φορά.

Αναφορές

- Αρχοντάκη, Ζ., Φιλίππου, Δ. (2010). *205 Βιωματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων*. Αθήνα: Καστανιώτης
- Κασσωτάκης, Μ., Φλουρής, Γ. (2006). *Μάθηση και Διδασκαλία*. Αθήνα: Αυτοέκδοση
- Γεώργας, Δ. (1995). *Κοινωνική Ψυχολογία (Τόμος Α'- Τόμος Β')*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γιώτσα, Α., Ζεργιώτης, Α. (2007). *Ομάδες Σχολών Γονέων. Προσδοκίες γονέων και ανάπτυξη της δυναμικής της ομάδας. Στο Συμβουλευτική Ψυχολογία: Σύγχρονες Προσεγγίσεις* (Επιμ. Μαλικιώση-Λοϊζου). Αθήνα: Ατραπός.
- Cougar, S. (2000). *Τα βασικά εργαλεία του εκπαιδευτή ενηλίκων*. Μτφρ. Ε. Μουτσοπούλου. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Jarvis, P. (2003). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση. Θεωρία και πράξη*. Μτφ. Α. Μανιάτη. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαιδευτικές Μέθοδοι*. Πάτρα: ΕΑΠ
- Μάνος, Ν. (1987). *ΕρμηνευτικόΛεξικόΨυχιατρικώνΌρων*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Πολέμη- Τοδούλου, Μ. (2005). *Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Η αξιοποίηση της ομάδας στην εκπαίδευση ενηλίκων*. Τόμος Γ. Πάτρα: ΕΑΠ
- Rogers, A. (1999). *Η εκπαίδευση ενηλίκων*. Μτφρ. Μ. Παπαδοπούλου, Μ. Τόμπρου. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Silberman, M. (1998), *Active training: A handbook of techniques, designs, case examples, and tips*, Σαν Φρανσίσκο: Jossey Bass.
- Τσιμπουκλή, Α., (2012). *Δυναμική Ομάδας και Επικοινωνία στην Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ
- Τσιμπουκλή, Α, Φίλιπς Α. (2010). Επιμ. Κόκκος, Α, Κουτρούμπα Κ. *Εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων: Διεργασία ομάδας – Εκπαίδευση και υποστήριξη κοινωνικά ευπαθών ομάδων*. Αθήνα: ΥΠ.Π.Δ.Β.Μ.&Θ./ Γ.Γ.Δ.Β.Μ../ Ι.Δ.ΕΚ.Ε.
- Τσιμπουκλή, Α, Φίλιπς Α. (2010). Επιμ. Κόκκος, Α, Κουτρούμπα Κ. *Εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων: Σχεδιασμός διδακτικής ενότητας*. Αθήνα: ΥΠ.Π.Δ.Β.Μ.&Θ./ Γ.Γ.Δ.Β.Μ../ Ι.Δ.ΕΚ.Ε.
- Χατζηθεοχάρους, Π., Νικολοπούλου, Β., Γιοβάννη Ε. (2010). *Επιμόρφωση εκπαιδευτικών Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας*. Αθήνα: Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. – ΓΓΔΒΜ – ΙΔΕΚΕ

Παράρτημα

ΡΟΛΟΙ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ	ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΡΟΛΩΝ	ΣΥΜΒΟΛΗ/ΕΜΠΟΔΙΑ ΡΟΛΩΝ
Ο ηγέτης – συντονιστής	Κυριαρχικός, μιλάει συνεχώς, ώριμος, αυτοπεποίθηση, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, δυναμικός	Μπορεί να διαλύσει μια ομάδα, αναθέτει, ξεκαθαρίζει, χειραγωγεί, μετατοπίζει την προσωπική δουλειά, βοηθά στη λήψη αποφάσεων
Ο αμφισβητίας -αντιπολιτευόμενος	Αγχωτικός, ανεξάρτητος, δεν πείθεται εύκολα, ισχυρογνώμων	Δημιουργική ανάπτυξη, διερευνά, καθυστερεί τη διαδικασία
Ο αποδιοπομπαίος	Δέχεται το φορτίο της αποτυχίας	Θυμίζει ότι τα λάθη είναι αναμενόμενα,
Ο ομιλητικός	μιλάει συνεχώς όχι επί της ουσίας, θέλει να είναι το επίκεντρο, κυριαρχεί, μονοπωλεί, σχολιάζει	Κουράζει, αποσυντονίζει την ομάδα, δεν έχει μέτρο
Ο ευαίσθητος	Προσβάλλεται εύκολα, πληγώνεται	Δεν συμμετέχει εύκολα για να μην εκτεθεί
Ο επιθετικός	Εκφράζει θυμό, αντιδρά σε νέες προτάσεις, αρνητικός, επικριτικός, επιθετικός σε ιδέες και απόψεις	Δημιουργεί ένταση και παρεξηγήσεις
Ο σιωπηλός	Ακούει χωρίς να μιλάει, συμφωνεί με όλα, αποφεύγει τις αποφάσεις, δρα με προσωπικό προσανατολισμό, διεκπεραιωτής	Αξιόπιστος, πειθαρχημένος, δεν δημιουργεί προβλήματα, δύσκαμπτος
Ο αδιάφορος	Χωρίς ενδιαφέρον για το έργο της ομάδας, δεν συμμετέχει, δείχνει να πλήττει, ασχολείται με άσχετα πράγματα	Δύσκολα ενεργοποιείται
Ο Σωτήρας-εμψυχωτής	Ευσυνείδητος, εξισορροπεί	Επιβραβεύει, λύνει προβλήματα
Ο παντογνώστης	Κυριαρχεί, μονοπωλεί	Παρέχει γνώση
Ο λεπτολόγος	Αγχωτικός, συνεπής, ευσυνείδητος, λεπτομερής, ρωτάει συνεχώς,	Ψάχνει & βρίσκει λάθη, παρέχει γνώση, κολλάει σε επουσιώδεις λεπτομέρειες
Ο συνεργάτης	Ήσυχος, εξωστρεφής συνεργάσιμος, υποστηρικτικός, διπλωμάτης	Καθησυχάζει, βοηθάει την ομάδα και τον εκπαιδευτή

Πίνακας 1. (Courau, 2000 Πολέμη-Τοδούλου, 2005 Rogers, 1999)